

Bijlage I

Startnotitie / Projectbrief

Startnotitie / Projectbrief		Versie 0.1 Datum: 27-09-2023
Naam Project	Opstellen Energievisie Zeeland	
Portefeuillehouder coördinerend	Jo-Annes de Bat / Dick van der Velde	
Beoogd AOG	Luc Prevaes	
Beoogd AON/projectleider		
Naam opsteller		
Startdatum:	Beoogde einddatum:	
November 2023	November 2024	
1. Wat is de inhoudelijke opgave		
<p>Zeeland staat voor grote opgaven: onder andere de woningbouwopgave, de klimaat- en energietransitie, stikstof, natuur en mobiliteit. Allen zijn afgelopen jaren steeds urgenter geworden. Daardoor verandert het landschap: woningen, bedrijven en voertuigen verduurzamen. Gas- en kolengebruik neemt af. Opwek uit wind en zon neemt juist toe. Ook in de toekomst zullen er ruimtelijk-economische ontwikkelingen op ons afkomen, met een respectievelijke claim op het energiesysteem. Ook verandert onze manier van opwekken, verbruiken en transporteren van energie. Het huidige energiesysteem is (nog) niet ingericht op deze veranderingen. Deze veranderingen vragen de komende decennia om grote investeringen in energie-infra, aanpassingen in het energiesysteem, de ruimtelijke planning, wetgeving en beleid.</p> <p>Ruimtelijke ontwikkelingen, sectorale en keten plannen en de ontwikkeling van het energiesysteem moeten in samenhang worden ontwikkeld. Hieraan wordt gewerkt met Integraal Programmeren¹ (o.a. PMIEK). De energievisie is één van de producten van het integraal programmeren.</p> <p>Wat is een energievisie?</p> <p>De energievisie is een instrument waarmee de provincie samen met gemeenten, netbeheerders en diverse andere belangrijke stakeholders richting geeft aan het energiesysteem van de toekomst. In de energievisie worden verschillende soorten keuzes geagendeerd en besluiten genomen. Het energiesysteem heeft invloed op de fysieke leefomgeving, en andersom. Daarom heeft het meerwaarde om in de energievisie ruimtelijke keuzes te agenderen, of zelfs al te maken, die afgestemd zijn op mogelijkheden én onmogelijkheden van het energiesysteem. Daarom is het belangrijk dat de energievisie zowel een technische component bevat (o.a. in het kader van haalbaarheid) alsook een beleidsmatige component. Om ruimtelijke keuzes vervolgens ook status te geven, kan gebruik gemaakt worden van instrumenten uit de Omgevingswet. Hiermee is het denkbaar dat de energievisie gaat functioneren als programma onder de omgevingsvisie.</p> <p>In de kern is een energievisie een product dat:</p>		

¹ Integraal Programmeren is een gezamenlijk proces van overheden, netbeheerders en andere belanghebbenden, gericht op het ontwerpen en plannen (in tijd en plaats) van en keuzes maken over toekomstige energie-infrastructuur, opslag en conversie. In nauwe samenhang met ruimtelijke en sectorale planvorming voor vraag en aanbod (industrie, mobiliteit, gebouwde omgeving, opwek, landbouw) op basis van een publieke afweging.

- Een gedeelde, toekomstgerichte visie op het Zeeuwse energiesysteem bevat, waarin ook aandacht wordt besteed aan regio-specifieke omstandigheden;
- Samenhang aanbrengt tussen sectorale en ketenontwikkelingen, ontwikkeling van het energiesysteem en in de fysieke leefomgeving;
- Voor de middellange en lange termijn (2030/2040/2050) wordt ontwikkeld;
- En de daarbij structurerende keuzes maakt.

Het proces van het opstellen van de energievisie creëert daarmee tevens een platform voor het voeren van de dialoog tussen provincie, netbeheerders, waterschappen, RES, sectoren en andere partijen over de samenhang tussen vraag en aanbod, ontwikkeling van energie-infrastructuur, het toepassen van slimme oplossingen en andere zaken die het toekomstige energiesysteem vormgeven. De ruimtelijke doorwerking van keuzes kan vervolgens worden geborgd onder de omgevingsvisie.

In het vroege najaar van 2023 heeft de Provincie Zeeland in het kader van integraal programmeren tijdens een viertal regiosessies stil gestaan bij de nut en noodzaak van een energievisie als instrument/onderlegger voor het samenstellen van het PMIEK. Hierbij is gebleken dat zowel netbeheerder Stedin als de gemeenten mee willen bewegen in het opstellen van een structurerende en locatie specifieke visie.

Hierbij worden in ieder geval de onderstaande stappen doorlopen:

1. Toekomstbeelden in beeld brengen;
2. Leidende principes opstellen in de vorm van Zeeuwse Vuistregels voor het energiesysteem²;
3. Via ontwikkelpaden³ in beeld brengen welke keuzes (zowel structurerend als ruimtelijk) moeten worden gemaakt, deze keuzes maken én vastleggen in de energievisie.

In de energievisie worden structurerende keuzes gemaakt over energieketens (elektriciteit, warmte, waterstof/gassen, brandstoffen) over sectoren (industrie/bedrijven, gebouwde omgeving, mobiliteit en landbouw) en gebieden (regio's, deelregio's en eventuele knooppunten). Deze typen keuzes zijn niet onderling uitsluitend. Keuzes gaan ook over gebieden met een gebieds-specifieke uitwerking van keuzes over ketens of over sectoren. Bijvoorbeeld:

Ketens: onder welke voorwaarden wordt elektriciteitsinfrastructuur wel of niet verzwaard/aangelegd? Waar komt waterstof beschikbaar, en waar niet?

Sectoren: zijn er voorwaarden voor vestiging van nieuwe industrieën? Bijv. t.a.v. de inzet van restwarmte in warmtenetten? Nieuwe woningbouwlocaties worden voorzien van elektriciteitsopslag en andere slimme oplossingen om de impact van een nieuwe wijk op het net te verkleinen.

² Zie ook Plan van Aanpak – Integraal Programmeren en PMIEK Zeeland.

³ Toekomstbeelden kennen nog veel onzekerheden. Het is nu bijvoorbeeld nog niet in te schatten hoe groot de realisatie van warmtenetten daadwerkelijk zal zijn door onzekerheden over beschikbare warmtebronnen, marktordening en financiering. Ondanks onzekerheden is het wel voornamelijk om ontwikkelpaden uit te werken. Ontwikkelpaden bevatten bijvoorbeeld belangrijke ontwikkelingen en activiteiten die leiden tot het eindbeeld, de keuzes die daarvoor gemaakt moeten worden, de onderlinge samenhang hiertussen en belangrijke mijlpalen in de tijd. Op die manier helpen ontwikkelpaden om heldere mijlpalen en beslismomenten te herkennen richting 2050. Bovendien bieden ontwikkelpaden de mogelijkheid om direct verbanden te leggen tussen het energiesysteem en ruimtelijke beslissingen.

Gebieden/regio's: gebied X wordt een knooppunt voor energie-infrastructuur. Hier gaan netbeheerders gezien de grote hoeveelheid voorziene ontwikkelingen extra investeren in energie-infrastructuur waarmee de verachte vraag kan worden geacommodeerd.

Naast energetische vraag worden energiedragers zoals aardgas ook gebruikt voor non-energetische doeleinden, bijvoorbeeld voor de productie van kunstmest. Om te komen tot een fossielvrije keten is het belangrijk dat de energievisie op hoofdlijnen uitspraak doet over mogelijkheden om te komen tot deze fossielvrije keten. Hieronder valt bijvoorbeeld het gebruik van pyrolyseolie.

Met het doorlopen van bovenstaande stappen ontstaat een Zeeuwse energievisie met in ieder geval de volgende onderdelen:

1. Context van het huidige Zeeuwse energiesysteem;
2. Vuistregels voor het Zeeuwse energiesysteem;
3. Het Zeeuwse energiesysteem in 2030;
4. Een doorkijk richting het Zeeuwse energiesysteem in 2040 en 2050;
5. Beschrijving van hotspots⁴ en bijbehorende ontwikkelvarianten.

2. Waarom een project-aanpak? (uitkomst adviesmodel)

3. Doelstelling

- Samenhang creëren tussen ontwikkeling van het energiesysteem en (beleid voor) de fysieke leefomgeving;
- Samenhang creëren tussen het energiesysteem en sectorale en keten plannen en ontwikkelingen;
- Onderbouwing voor maatschappelijk prioritaire projecten (maatschappelijk afwegingskader) in het provinciale MIEK, die vervolgens weer worden verwerkt in de investeringsplannen van netbeheerders en investeringsbeslissingen van andere partijen.

4. Beoogd projectresultaat

Structurerende en locatiespecifieke energievisie t.a.v. het energiesysteem in 2050, opgeleverd in twee delen: contouren (versie 0.1) en een verdiepingsslag op deze contouren (versie 1.0).

1. Contouren energievisie 0.1 opgenomen in RES 2.0 (eind Q1 '24)
2. Oplevering verdiepingsslag naar visie 1.0, samen met (contouren) maatschappelijk afwegingskader (eind '24)

4. Haalbaarheid en risico's

Voor structurerende keuzes over specifieke locaties of de uitvoering van projecten kan een planMER plicht gelden. Het uitvoeren van een planMER heeft gevolgen voor het proces van de energievisie. Daarom is het belangrijk om aan de start van het proces te beoordelen of een planMER noodzakelijk is.

5. Afbakening / Scope

⁴ In het PMIEK dat in april '23 is vastgesteld zit kaartmateriaal, waarop te zien is dat er in Zeeland verschillende 'hotspots' zijn. Dit zijn gebieden waarvan is geconstateerd dat er zich in de toekomst een grote energievraag zal gaan ontwikkelen. Van deze gebieden is nog onbekend wat het bijbehorende ontwikkelpad naar een fossielvrij energiesysteem zal zijn.

Afbakening

De energievisie richt zich op de samenhang tussen het energiesysteem, sectorale ontwikkelingen en de leefomgeving. De energievisie:

- Focust op de middellange en lange termijn: 2030-2040-2050;
- Doet uitspraken over verschillende energiedragers: elektriciteit, warmte, gassen zoals waterstof (en evt. brandstoffen)
- Brengt samenhang tussen energievraag (industrie/bedrijven, wonen, mobiliteit, landbouw, etc.), energieopwekking, energie-infrastructuur en flexibiliteit in het energiesysteem.
- De verbinding legt met andere ontwikkelingen in de fysieke leefomgeving.
- Houdt rekening met klimaatbestendigheid van (nieuwe) energie infrastructuur als onderdeel van vitale infrastructuur.

Scope

De energievisie heeft als doel ontwikkelingen in de fysieke leefomgeving, sectorale ontwikkelingen en de ontwikkeling van het energiesysteem met elkaar in samenhang te brengen. Dit vraagt om een brede scope.

Energie infrastructuur

- Elektriciteit: hoogspanning, middenspanning en laagspanning, opwek (wind- en zonneparken op land en aanlanding van wind op zee) en centrale energieopwekking (bijv. kernenergie, biomassa).
- Warmte: bovengemeentelijke warmte-infrastructuur.
- Gassen: hoofdtransportleidingen aardgas/groen gas, nationale en regionale waterstofbackbone, co2-leidingen en eventueel nieuwe vormen van fossielvrije brandstoffen/gassen.

Flexibiliteit

- Integraliteit: rol en vormen van flexibiliteit en conversie in provinciale energiesysteem, zowel vraag als aanbod.
- Elektriciteit: systeembatterijen.

Samenhang met ontwikkelingen in de fysieke leefomgeving en sectoren

- Woningbouwopgave en verduurzaming gebouwde omgeving.
- Industrie & bedrijvigheid: ontwikkeling van energievraag van industrie, bedrijventerreinen, en havens.
- Mobiliteit: ontwikkeling van energievraag mobiliteit, hubs, logistiek, (snel)laadinfrastructuur.
- Landbouw: glastuinbouw en overige agrarische activiteiten.

6. Uitgangspunten en randvoorwaarden

De Provincie Zeeland stelt als onderdeel van het integraal programmeren een energievisie op. Provincie Zeeland is dan ook primair verantwoordelijk voor de totstandkoming van de visie. In het kader van draagvlak én beoogde werking van de visie is het belangrijk om de visie in nauwe afstemming met netbeheerders en gemeenten op te stellen. Daarnaast is het belangrijk dat er goede afstemming plaatsvindt met sectoren, ketens en programma's (o.a. RES, CES, RAL, NAL, ruimtelijk arrangement, NOVEX, bedrijventerreinen, woonvisie etc.)

De energievisie wordt in ieder geval vastgesteld door PS en idealiter ook door gemeenteraden.

7. Aanpak, fasering en rapportage (zie adviesmodel)

Coördinatie van de visie: belegd bij Werkgroep Integraal Programmeren Zeeland waar de Provincie Zeeland trekker van is. In nauwe afstemming met ambtelijk kernteam van de RES Zeeland.

Fasering:

Mijlpaal 1: oplevering contouren van de energievisie versie 0.1, eind eerste kwartaal van 2024

Contouren van de energievisie zijn:

- Context van het huidige Zeeuwse energiesysteem;
- Beschrijving van 'hotspot' gebieden op hoofdlijnen (sectoren/ketens/potentieel verwachte ontwikkelingen);
- Inventarisatie van huidig (en toekomstig) beleid;
- Technische systeemstudie op hoofdlijnen t.a.v. Zeeuwse energiesysteem in 2030 en 2050;
- Raamwerk voor Zeeuwse vuistregels t.a.v. energiesysteem (aanvullend aan technische systeemstudie/als onderbouwing voor keuzes);
- Scenario's op hoofdlijnen t.a.v. ontwikkelpaden en -varianten voor Zeeuwse ketens en sectoren;
- Inventarisatie: waar worden gaten/onzekerheden verwacht?

Mijlpaal 2: Energievisie 1.0, eind 2024

De uiteindelijke energievisie vormt een verdiepingsslag op de contouren van de energievisie. Te weten:

- Context van het huidige Zeeuwse energiesysteem;
- Gedetailleerde beschrijving van 'hotspot' gebieden (welke ontwikkelingen worden voorzien voor welke sectoren/ketens, en wanneer?);
- Inventarisatie van huidig en toekomstig beleid;
- Uitgewerkte technische systeemstudie t.a.v. Zeeuwse energiesysteem in 2030 en 2050;
- Zeeuwse vuistregels t.a.v. energiesysteem;
- Keuze voor één of twee scenario's t.a.v. ontwikkelpaden en –varianten voor Zeeuwse ketens en sectoren;
- Ruimtelijke doorwerking van deze keuze(s) op specifieke locaties/gebieden.

NB: voor het creëren en behouden van draagvlak t.a.v. de energievisie en de potentiële doorwerking hiervan is het belangrijk om Staten en Raden goed te informeren over het doel van de visie, de bijbehorende inhoud én de te maken keuzes. Om dit proces goed te laten verlopen is het noodzakelijk om bij de start van het proces, in samenwerking met gemeenten en in afstemming met netbeheerders, een tijdslijn te maken waarin duidelijk wordt:

- Wanneer (op welke moment[en]/locatie[s]) Staten en Raden worden geïnformeerd;
- Hoe het proces tot vaststelling zal gaan verlopen;
- Welke keuzes er voor Staten en Raden wel en niet te maken zijn (waar hebben zij invloed op).

Rapportage:

1. Contouren energievisie
 - a. Ambtelijk: i.a.m. RES een maandelijkse update aangaande voortgang / knelpunten met programmamanager energie en klimaat;

<p>b. Bestuurlijk: parallel aan ambtelijke lijn i.a.m. RES een maandelijkse update aangaande voortgang. Georganiseerd i.a.m. programmamanager energie & klimaat.</p> <p>2. Energievisie 1.0:</p> <p>a. Ambtelijk: 6 wekelijkse update aangaande voortgang / knelpunten met programmamanager energie & klimaat (waar noodzakelijk i.a.m. RES)</p> <p>b. Bestuurlijk: parallel aan ambtelijke lijn. 6 wekelijkse update georganiseerd i.a.m. programmamanager energie & klimaat (waar noodzakelijk i.a.m. RES)</p>
<p>8. Organisatie</p> <p>Intern Provincie Zeeland: inzet projectleider en projectondersteuner; Extern: medewerking netbeheerder Stedin en gemeentelijk vertegenwoordigers van de vier deelgebieden (Tholen & Schouwen-Duiveland, Bevelanden, Zeeuws-Vlaanderen en Walcheren). Extern: ondersteuning van twee adviesbureaus</p>
<p>9. Financiering project</p> <p>In afstemming met programmamanager</p>

BIJLAGE 1

Mijlpaal 1: oplevering contouren van de energievisie, eind eerste kwartaal van 2024

Contouren van de energievisie zijn:

- Context van het huidige Zeeuwse energiesysteem;
 - In dit onderdeel van de energievisie wordt een context geschetst van het huidige Zeeuwse energiesysteem.
- Beschrijving van ‘hotspot’ gebieden op hoofdlijnen (sectoren/ketens/potentieel verwachte ontwikkelingen);
 - Hotspots zijn geografisch omliggende gebieden waar veel ontwikkelingen rondom vraag (daar waar verschillende sectoren om energie-infrastructuur vragen) en aanbod (centrale en decentrale opwek, waterstofbackbone etc.) samenkomen. Het gaat dan om ontwikkelingen met een significante impact op het landelijke of regionale energiesysteem op een specifieke locatie/in een specifiek gebied. Een voorbeeld van een hotspot in Zeeland is de Axelse Vlakte. In de energievisie worden hotspots per deelgebied geïdentificeerd en bepaald welke projecten er nodig zijn in deze hotspot.
- Inventarisatie van huidig (en toekomstig) beleid;
 - Een inventarisatie van beleid dient als basis en uitgangspunt t.a.v. de energievisie. Dit onderdeel van de visie kan worden uitgewerkt door het uitvoeren van een bureaustudie van recente en relevante beleids-, en visiedocumenten zoals het PEH, NPE, RES, NAL, CES etc.
- Technische systeemstudie op hoofdlijnen t.a.v. Zeeuwse energiesysteem in 2030 en 2050;
 - In 2020 is een systeemstudie uitgevoerd t.a.v. het Zeeuwse energiesysteem in 2030. Deze systeemstudie kan dienen als basis, en vervolgens worden verrijkt en aangevuld met kennis en inzichten van nu.
- Raamwerk voor Zeeuwse vuistregels t.a.v. energiesysteem (aanvullend aan technische systeemstudie/als onderbouwing voor keuzes);
 - Bij het bepalen van een visie op gewenste ontwikkelingen in het energiesysteem is het van belang om vuistregels op te stellen. Dit zijn principes die op basis van

belangrijke waarden uit de regio (waaronder technische haalbaarheid) sturing geven aan afwegingen en keuzes. Een voorbeeld van een vuistregel kan zijn: afname gaat voor invoeding of; zon op dak wordt zoveel mogelijk achter de meter aangesloten. Binnen dit raamwerk komt naar voren welke keuzes al vast staan, bijvoorbeeld op basis van technische (on)haalbaarheid. En welke keuzes nog gemaakt kunnen worden.

- Scenario's op hoofdlijnen t.a.v. ontwikkelpaden en -varianten voor Zeeuwse ketens en sectoren;
 - Ontwikkelvarianten bestaan uit één of meer (investerings)projecten die nodig zijn om het gewenste energiesysteem te vormen in de tijd, in samenhang met gewenste ruimtelijke en sectorale ontwikkelingen. Deze projecten kunnen op die manieren worden geïdentificeerd, namelijk:
 - Bestaande projecten uit de IP's van netbeheerders;
 - Nieuwe projecten o.b.v. sectorplannen en nieuwe inzichten
 - Vergezichten vanuit 'hotspots', met hun respectievelijke narratieven/onderbouwing.
 - Ontwikkelvarianten kunnen in de tijd worden geplaatst, op basis van geplande realisatie. Het resultaat zijn zogenaamde ontwikkelpaden: een tijdshorizon met stapsgewijze uitbreidingen en keuzes die nodig zijn om te komen tot een robuust energiesysteem in de toekomst (met advies van netbeheerders en andere relevante stakeholders). Hieraan ten grondslag liggen scenario's over hoe het energiesysteem uitgebreid kan worden, binnen welke termijn en wat randvoorwaarden of kansen zijn in de toekomst.
 - Ontwikkelvarianten en ontwikkelpaden worden samengebracht in deelgebieden.
- Inventarisatie: waar worden gaten/onzekerheden verwacht?
 - Het is mogelijk dat na het doorlopen van voorgaande stappen nog onzekerheden zijn t.a.v. bepaalde sectoren/ketens/gebieden en hun respectievelijke ontwikkelvarianten en -paden om te komen tot een fossielvrije energievoorziening. Deze worden in dit hoofdstuk benoemd. Hier opvolgend kan een verdiepingsslag plaatsvinden in de energievizie 1.0.